

Állam- és Jogtudományi Kar
Nemzetközi jogi és Európa-jogi Tanszék

NEMZETKÖZI JOG II.

A háború joga I.

Dr. Kertészné Dr. Váradi Szilvia

Tartalomjegyzék

I. A háború joga a nemzetközi jogban

1. A háború fogalma, megindítása, és a hadiállapot jogkövetkezményei
2. A fegyveres erő részei
3. Tiltott fegyverek, tiltott hadviselési módok, fegyverkorlátozás
4. A védett személyek köre és nemzetközi jogi védelmük háborúban
5. Védőhatalom
6. A nemzetközi és nem nemzetközi fegyveres konfliktusok elhatárolása
7. A polgárháborúra vonatkozó szabályok
8. A háború befejezése

I. A háború joga a nemzetközi jogban

1. A háború fogalma, megindítása, és a hadiállapot jogkövetkezményei

- A háború pontos fogalma nincs meghatározva

Általános definíció:

- Két vagy több szervezett emberi közösség (nem mindig állam)
- nagyobb területre kiterjedő,
- hosszabb ideig tartó,
- súlyos emberi és anyagi veszteséggel járó,
- fegyveres konfliktusa.

a) Háború – fogalmak, a háborúk típusai

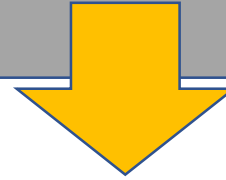
- Hódító (Irak 1990 Kuvait ellen öbölháború)
- Honvédő (1939 Lengyelo. vs. Németo.)
- Gyarmati (1754 brit, francia vs. É-Amerika)
- Nemzeti felszabadító (1954 algériaiak vs. fra.)
- Vallás- és keresztes (11-13. század)
- Preventív (Izrael 1967 vs. arab)
- Polgárháború (1936 spanyol)
- Nemzetköziesített polgárháború (1936 spanyol)
- Totális (I. és II. vh.)
- Asszimetrikus

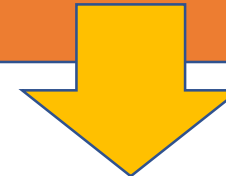
A Közel-Kelet államai - öbölháború

a) Háború – fogalmak

II. világháborúig **klasszikus háború**

1945 után: **polgárháborúk**, nemzetköziesített
polgárháború

20. sz. közepétől szélesebb fogalom: **fegyveres
konfliktus**, agresszió

a) Háború – fogalmak

Politikatudomány	Nemzetközi jog
Háború: két vagy több szervezett emberi közösség (nem mindig állam) nagyobb területre kiterjedő, hosszabb ideig tartó, súlyos emberi és anyagi veszteséggel járó fegyveres konfliktusa	Háború: 1945 után nem használatos
Fegyveres konfliktus: két vagy több szervezett csoport hosszabb ideig tartó, emberi és anyagi veszteségekkel járó (25-1000) fegyveres konfliktusa	Fegyveres erőszak alkalmazása: 1/több állam fegyveres erőinek alkalmazása más államok szuverenitása, területi épsége, politikai függetlensége ellen vagy az ENSZ céljaival egyéb össze nem függő módon
Nemzetközi: államok közötti	Agresszió
Polgárháború/belső fegyveres konfliktus: Egy államon belül kezdődött, kormányerők és más csoport(ok) közötti háború/fegyveres konfliktus	Fegyveres konfliktus: Egy államon belül 2/több fegyveres csoport részvételével zajló konfliktus
Nemzetköziesített: ebbe más államok/nki szervezetek is beavatkoznak	Nemzetközi fegyveres konfliktus 2/több állam fegyveres erőinek részvételével zajló konfliktus

1945 előtti helyzet I.

- **Grotius** – igazságos háború
- **1648 vesztfáliai béke**: szuverenitás
- Háborúindítás joga a **szuverenitásból** eredt *ius ad bellum*
- Felvilágosodás: emberi élethez való jog, emberi méltóság
- Diszfunkcionális: előnyök - hátrányok

**Ne ölj! csak a 20.
században**

Érdekes olvasnivaló itt: http://jog.sapientia.ro/data/digitalis/teghze_gyula_a_haboru_es_a_nemzetkozi_jog.pdf

1945 előtti helyzet II.

- 1907 Drago-Porter egyezmény
- 1919 Nemzetek Szövetségének egyezségokmánya
- 1928 Kellogg-Briand paktum
- Fordulópont – **1945 ENSZ Alapokmány 2. cikk 4. erőszak tilalma**
- Lásd ehhez: KAJTÁR Gábor: „Az erőszak tilalma” in JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SULYOK Gábor)
<https://ijoten.hu/szocikk/az-eroszak-tilalma>

b) A háború megindítása

Hadüzenet

- nyilvános deklaráció, amelyről a semleges államokat is értesíteni kell
- **egyoldalú** akaratnyilvánítás, tárgya, hogy az egyik állam a másikat **meg fogja támadni + ok**
- gyakori, hogy a háborút előbb kezdik, támadás után hadüzenet

Ultimátum

- **feltételhez kötött hadüzenet**
- mennyi idő alatt kell a feltételt teljesíteni, ennek megtagadása esetén a hadiállapot beáll

Hadiállapot

- **a háború jogi állapota**
- beáll: fegyveres támadás/hadüzenet
- megléte: követni kell a (szokásjogi) hadviselési szabályokat a fegyveres konfliktusra – *ius in bello*

c) A hadiállapot jogkövetkezményei

- A hadviselő államok között **megszakad minden hivatalos kapcsolat**:
 - a diplomáciai (konzuli), kereskedelmi, közlekedési (vasúti, légi, tengeri) és hírközlési kapcsolatok (kivételek lehetségesek)
 - semleges államokon keresztül ezután
- A hadiállapot hatása a hadviselő államok **szerződéseire**
 - megszünteti/felfüggeszti/végrehajtják
- Egyéb **jogkövetkezmények**
 - ellenséges állam állampolgárainak internálása
 - vagyonelkobzás (állami/polgári)
 - békeszerződésben visszaadásról

2. Az állam fegyveres erejének részei

• Rendes/reguláris haderő

- Egyenruhát viselnek
- Sorozott/önkéntes

1. Harcosok – **kombattánsok**: a polgári lakosságtól lehetőség szerint el kell különülniük (katonák és más személyek is lehetnek)

2. **nem kombattánsok** - egyenruhában vannak, de katonai cselekményeket nem foganatosíthatnak, pl. egészségügyi személyzet

• Rendkívüli/irreguláris haderő

1. Harcosok - **kombattánsok**: a polgári lakosságtól lehetőség szerint el kell különülniük

- Felelős parancsnokság alatt áll
- Fegyverüket nyíltan viselik
- Messziről felismerhető, megkülönböztető jelzést viselnek
- Hadviselési szabályokat nekik is be kell tartani
- Elfogása esetén a hadifogoly státusz

2. Partizánok, szervezet ellenállási mozgalom tagjai (gerilla) **jogosult a kombattáns** státuszra a fenti feltételekkel

2. Az állam fegyveres erejének részei

- 1977. évi genfi egyezményekben is szabályok

Jelentősége: **hadifogoly státusz elnyerése**, (reguláris/irreguláris is), ha nem minősül annak: bűnözőként

- Kereskedelmi hajók matrózai, tisztjei, polgári repülők személyzete is a fegyveres erő tagjának minősül lezuhanás, elfogás esetén

3. Tiltott fegyverek és tiltott hadviselési módok, fegyverkorlátozás

- **Hadszíntér:**

- az a terület, ahol a felek hadicselekményeket folytatnak
- a felek szuverenitása alatt álló terület

- **Kivétel:**

- **Semlegesített terület-**
nemzetközi szerződéssel pl.:
Aaland-szgtk.
- **Demilitarizált övezet**
 - védőhatalom/Vöröskereszt
 - Határait pontosan
 - Partizán tilos
 - Minden katonai tevékenység szünetel

a) Tiltott fegyverek

- **Konkrét tilalmak:**

- **1863 Lieber kódex** – konkrétan betartandó elvek
- **1868 első nemzetközi fegyvertilalmi egyezmény a Szentpétervári nyilatkozat:** a 400 grammnál kisebb súlyú robbanó lövedék tilalma
- Dum-dum lövedék

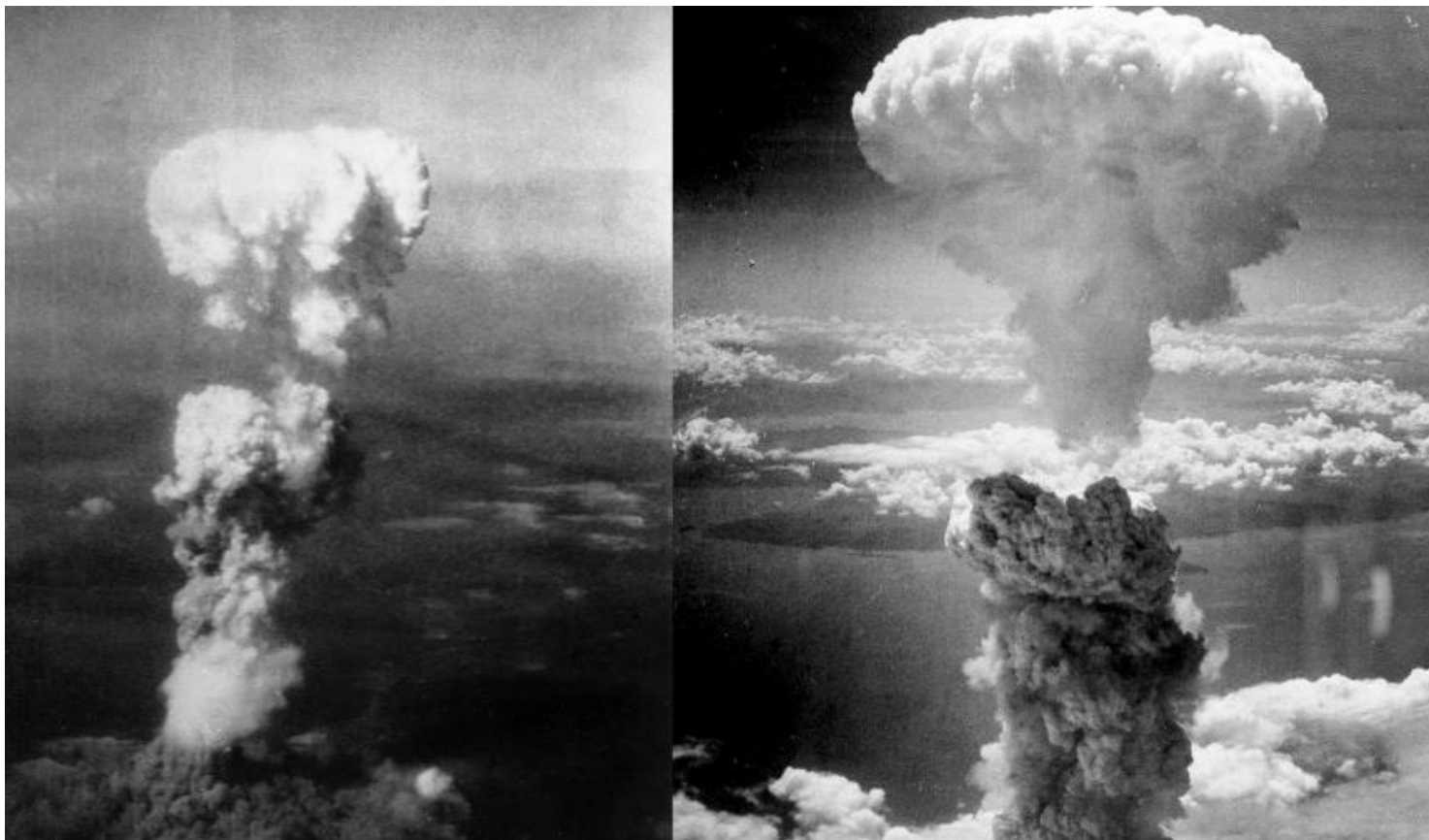
- **Általános tilalmak:**

- **1907 hágai egyezmény:** a feleknek nincs korlátlan joguk az ellenségnek ártó eszközök megválasztásában!
- Felesleges szenvedést okozó harci eszközökre
- Vakfegyverekre

a) Tiltott fegyverek

- **Konkrétan tilos fegyverek:**
- **Gáz- és vegyi fegyverek**
 - 1925. évi genfi jegyzőkönyv a mérgező, fojtó vagy hólyaghúzó gázokról és baktériumfegyverekről (USA 1969)
 - 1966 magyar javaslatra ENSZ Közgyűlés: **nemzetközi bűncselekmény a vegyi és biológiai fegyverek alkalmazása**
 - **tilos** minden kémiai hadviselési eszköz, amely emberre, állatra, növényre mérgező
- 1997 Ottawa **gyalogsági taposóakna** tilalma

b) Fegyverkorlátozás

- Fegyverzetellenőrzés, de **NEM** leszerelés
- Két- vagy többoldalú nemzetközi megállapodásokkal, többségük kötelező
- **Nukleáris fegyverek** korlátozása
 - 1963 részleges atomcsend egyezmény
 - 1968 atomsorompó egyezmény
 - 1971 tilalom a tengerfenéken
 - Atomfegyvermentes övezetek
- Egyéb **tömegpusztító fegyverek** korlátozása
 - Biológiai (bakteriológiai) fegyverek
 - Vegyi fegyverek betiltására - ellenőrzéssel, 2013-ig 188 aláíró állam
- 1992 Nyitott égbolt szerződés – regionális

c) Tiltott hadviselési módok

- Általános tilalom - **Martens klauzula** - 1907. évi IV. hágai Egyezmény záradéka:
 - „A polgári személyek és kombattánsok a nem szabályozott esetekben is a nemzetközi jog olyan elveinek oltalma és uralma alatt maradnak, amelyek a kialakult szokásokból, az emberiség alapelveiből és a közlelkiismeret követelményeiből folynak.”
- 1977 genfi jegyzőkönyv: **tilos a polgári személyek megtámadása**
- **Nyílt város:** katonailag tilos támadni (Párizs, Róma)
- **Csak katonai célpont** támadható jogszerűen, más NEM
- **Polgári javak védelme**
- Egészségügyi létesítmények, kulturális javak, műemlékek védelme

4. A védett személyek köre és nemzetközi jogi védelmük háborúban

- **Hadifogoly**
 - Bírósági eljárás bűncselekmény esetén
 - Fegyelmi eljárás, amit csak fogoly követhet el
 - Aki a fegyveres erő tagja és ellenség hatalmába kerül
 - Tiltó szabályok pl. kísérletek
- **Polgári lakosság**
 - Megszállás / légitámadás idején
 - Polgári védelem

5. Védőhatalom

- **Fogalma:**
 - semleges/összeütközésben nem részes más állam,
 - amelyet az egyik összeütköző fél kijelöl,
 - a másik fél elfogad és
 - vállalja a védőhatalmi feladatokat
- **Pártatlan** állam vagy független, pártatlan emberbaráti szervezet (Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága) felajánlhatja szolgáltatait
- Felek közötti érintkezés
- Ellenőrzés

6. A nemzetközi és nem nemzetközi fegyveres konfliktusok elhatárolása

Fegyveres konfliktus – volt Jugoszlávia-törvényszék Tadić-ügy:
„elhúzódó fegyveres erőszak a kormányzati hatóságok és szervezett fegyveres csoportok között, vagy ez utóbbi csoportok között”

Nem nemzetközi fegyveres konfliktus:

- Elszigetelt zendülés, lázadás
- A résztvevő felek megfelelően szervezettek és a fegyveres erőszak elér egy bizonyos intenzitást
- 1949. évi 4 egyezmény közös 3. cikke:
 - Hadifoglyok nem lesznek, bíróság elé
- **nincs** kombattáns státusz és hadifogoly státusz sem!

7. A polgárháborúra vonatkozó szabályok

Polgárháború

- Belső fegyveres összeütközések
- Egy meghatározott állam területén
- Olyan szint, ahol
 - a felek között frontvonalak
 - tervezett hadműveletek
 - az adott állam kettészakad: kormány csapatai v. felkelők
- Cél: a központi hatalom megszerzése

1977. genfi II.
jegyzőkönyv

- 15 éven alulit tilos toborozni
- Tilos velük szemben a csoportos büntetés

**Felkelőként
elismerés** –
elfogásukkor nem
büntetik,
minimumszabályok

Hadviselő félként elismerés

a belső konfliktusban
érintett állam részéről
– a hadijog teljes
szabályrendszere
életbe lép (egyéb
esetben az állam belső
joghatósága)

8. A háború befejezése

- Érintkezés
 - Békekövet fehér zászlóval (kürtös, dobos – hangszóró, röplap)
 - Bántani tilos, de fogadni nem köteles
- Megadás/kapituláció – feltételes/feltétel nélküli
- **Fegyverszüneti egyezmény**
 - A legfelsőbb katonai parancsnokság köti
 - Végleges hatályú
 - Meghatározott időre-tűzszüneti megállapodás
- **Békeszerződés**
- Háborús bűnösök felelősségre vonása
- 1998 Nemzetközi Büntető Bíróság

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az
Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE